

Η ΜΕΡΗΞΙΑ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

- ΣΜΥΡΝΗ

Διαχειριστής Γ. Ι. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ

Διευθυντής Ν. ΤΡΟΤΡΟΥΚΤΣΟΓΛΟΥ

10
ΡΑΦΕΙΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΚΥΜΑΙΑΣ ΔΙΟΔΟΣ ΑΡΜΑΘ

ΣΜΥΡΝΗ ΣΑΒΒΑΤΟΝ 13 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1907

Η ΑΓΙΑ ΦΩΤΕΙΝΗ

Η αὐτὴ τέχνη μὲ τοὺς αὐτοὺς τεχνίτας. — Τὸ
τέμπλιον καὶ ἡ ἀφθονία τοῦ χρυσοῦ. — Η
διὰ τῆς ποτάσεως καταστροφή. — Εἰς
τὰ σπήτια τῶν καὶ οὐχὶ εἰς τοὺς
Ναοὺς. — Ἐλλειψὶς τελεία
ἔργων ζωγραφικῆς.

ΣΥΝΑΡΤΗΣΙΣ ΚΕ ΑΤ

Ἐὰν προσθέσῃ κανεὶς ὀλίγα περισσό-
τερα, ἐν τῷ καθ' αὐτῷ εὐρίσκειται πρὸ
τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολό-
γου, τὸν ὁποῖον, ἐν τῇ προηγουμένῃ μελέ-
τη μας ἀναφέραμεν ἀπὸ τῆς στήλης ταύ-
της, πρὸ ὅλην τὴν χρονικὴν διαφορὰν τῆς
κτίσεώς των, δεδομένου ὅτι ὁ Ναὸς τῆς
Ἁγίας Φωτεινῆς ἐκτίσθη 12 ἔτη πρὸ
τῆς κτίσεως τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου. Καὶ τοῦτο
βασίζομενοι εἰς τὴν ἐπὶ τῆς κεντρι-
κῆς θύρας τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Φωτει-
νῆς ἐπιγραφικὴν πλάκα, ἐφ' ἧς ἀναγρά-
φεται ὡς χρονολογία τῆς κτίσεως τοῦ
Ναοῦ τὸ ἔτος 1792. Ο ναὸς λοιπὸν οὗ-
τος ἂν εἴναι ἀρχαιότερος τὰ ἐν αὐτῷ ὁ-
μοίως πράγματα εὐρίσκονται εἰς τὴν θέ-
σιν των καλλίτερον, καίτοι ἀναγνωρίζο-
μεν τοὺς αὐτοὺς τεχνίτας. Ὑποθέτομεν
δὲ ὅτι οἱ κτίσαντες τὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας
Φωτεινῆς εἶναι διδάσκαλοι τῶν κτισάν-
των τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Τὰ
αὐτὰ κοσμήματα, ἡ αὐτὴ κατασκευὴ
τῆς φωτῆς, ἡ διαίρεσις ὁμοίως τῆς Ἐκ-
κλησίας καλλιτέρα. Εἰς ἓν μόνον τὰ ἐ-
θαλάσσωσαν κυριολεκτικῶς οἱ διδάσκαλοι
οὗτοι, εἰς μερικὰς ἀναγλυρικὰς παραστά-
σεις. Καὶ τοῦτου παραδείγμα ἔχομεν τὸ
ἄνωθεν τῆς ἀριστερᾶς θύρας ἀνάγλυφον,
παριστῶν τὸν Ἅγιον Νικόλαον. Ὡς νὰ μὴ
ἤρκαυν τὰ μαρτύρια τοῦ Ἁγίου παρε-
μορφώθη οὗτος ἐπὶ τὸ ἀηδέστερον ὑπὸ τοῦ
τεχνίτου, τὸν ὁποῖον θελήσας ἄλλος νὰ
διορθώσῃ (ζωγράφος αὐτός) τὸν ἐμουτζού-
ρασεν ἑλεσινά. Καλὸν θὰ εἴναι ν' ἀραι-
ρεθῇ τοῦ Ναοῦ ἡ εἰκὼν αὐτῆ ἢ προκα-
λοῦσα μᾶλλον τὴν ἀηδίαν παρὰ τὸν σε-
βασμὸν.

λὰ καὶ τεχνιτῶν τοιαύτης ἐπιμονῆς καὶ
ὑπομονῆς. Μίαν ἄλλην παρατήρησιν ἔχο-
μεν νὰ κἀνωμεν, προκειμένου περὶ τῆς
ὕπαρξεως τοῦ ἔργου τούτου, ἐκφράζον-
τες τὴν γνώμην μας, ὅτι πρέπει νὰ ζή-
σουν τοιαῦτα ἔργα, ὅπως καὶ ἀνωτέρω
εἶπομεν. Οἱ οἰκοδομήσαντες τὸ τέμπλιον
ἔθεσαν τεχνητοὺς ἐκ λίθων κίονας, ἐκ
τῶν ὁποίων τινὰς ἤλλαξαν κατόπιν διὰ
χρωματιστῶν ἐπίσης λίθων, φυσικῶν ὁ-
μοίως, ἀλλὰ διαφόρους κατὰ τὸ χρῶμα καὶ
τὴν ἐφαρμογὴν. Ἄλλους τοὺς ἀντικατέ-
στησαν διὰ ξύλου καὶ ὑστερον τοὺς ἐβα-
ψαν, μὴ φροντίσαντες νὰ τοὺς χρωματί-
σουν ὁμοιομορφως. Καὶ ἔχομεν μίαν ποι-
κιλίαν χρωμάτων ἥμισυ ἀρμονικῆν. Κα-
λὸν θὰ ἦτο μίξ γενικὴ ἀντικατάστασις
αὐτῶν διὰ φυσικῶν λίθων χρωματιστῶν,
τῶν ὁποίων εὐτυχῶς ἐν τῇ τόπῳ μας ἔ-
χομεν ἀφθονίαν, καὶ τοῦτο ὅπως σωθῆ
τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον εἰς τινα μέρη εἶναι
ἐντελῶς κατεστραμμένον. Χωρὶς ὁμοίως
αὐτὴν τὴν φορὴν νὰ μεταχειρισθοῦν οἱ
ἀρμόδιοι τὴν ποτάσσαν, τῆς ὁποίας χρῆ-
σιν ἄς ποιῶνται εἰς τὴν οἰκίαν των καὶ
ἄς μὴ καταστρέφουν ἔργα, τῶν ὁποίων ἡ
ἀντικατάστασις δὲν εἶνε εὐκόλος.

Ο ΘΡΟΝΟΣ

Μία λεπτομέρεια μὲ ἀναγλυρικὰς πα-
ραστάσεις ἔχει καὶ τὸσον καλῶς συνδευα-
σμένως. Βλέπει κανεὶς καλὰς γραμμὰς,
καλῶς συνδεδεμένας, καὶ τὸ σπουδαιότε-
ρον ὅτι καὶ ἐνταῦθα ὠκοδομήθη ὁ θρόνος
ἐπὶ λεόντων, τῶν ὁραίων αὐτῶν συμβό-
λων τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο ἄς ἴδωσιν οἱ
σημερινοὶ νεωτερίζοντες, οἱ ἐπιδιώκοντες
νέας ἀναπαρηχτάσεις ἀντὶ τῶν ὁραίων

ΤΟ ΤΕΜΠΛΙΟΝ

Κι' ἐδῶ, ἴσως ὁ αὐτὸς τεχνίτης, μὲ περισσοτέραν ἔμωσιν θέλησιν καὶ ἀντίληψιν καλλιτέραν συναδέσασιν τὴν Ἐπιστήμην μὲ τὴν Τέχνην. Ἀπὸ τῆς πρώτης βάσεως μέχρι τοῦ Κοσμήτορος ἡ κατασκευὴ ἐγένετο ἀπὸ τεχνατοὺς λίθους χρωματιστοὺς (σομακιά) οἱ ὅποιοι δυστυχῶς εἰς πλείστα μέρη κτεστράφησαν. Φαίνεται μία σύνθεσις γραμμῶν ἀπλουστάτων μὲν ἀλλὰ σοβαρῶν. Διακρίνεται ἀκριβῶς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον, ὡς εἴπομεν ἤδη, θέλει τὸ τέμπλιον Ἀνωθεν αὐτῶν ἢ αὐτὴ ὑπομνή, μία ἐργασία σοβαρὰ καὶ ἐπίμονος ἐπὶ ξύλου, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ἡ μαγία τῶν ὀψαρῶν. Πληθώρα ἀπ' αὐτάς, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐδῶ τὰ πράγματα παραμένουν εἰς τὴν γραμμὴν τῶν τελείων. Περισσότερα ἀκριβεία εἰς τὴν διαίρεσιν τῶν πραγμάτων. Ἀλλ' ἐκεῖνο ποῦ κἀμνεὶ καλλίτερον τὸ πρᾶγμα εἰς τὸ σύνολον καὶ τὴν σύνθεσιν, εἶναι ἡ καλλιτέρα διαίρεσις τῆς ἐκκλησίας. Τὸ δυσάρεστον εἶναι ὅτι καὶ ἐδῶ τὸ τέμπλιον εἶναι ὑψηλότερον τοῦ δέοντος καὶ μὲ τὸ σχῆμα τῶν Τραύλλων. Δυναίμεθα ὅμως νὰ θέσωμεν αὐτὸ εἰς ἀνωτέραν τοῦ ἄλλου μορφῆν. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἐν μέρει ὠρέλυσεν αὐτὸ καὶ ἡ χρῆσις τοῦ χροσσοῦ, τοῦ ὁποίου εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου δὲν εὐρίσκειται ἔχθος. Δυστυχῶς δυναίμεθα εἰπεῖν ἐγένετο κατάχρησις καὶ αὐτοῦ, διότι ἂν ἦτοξ ὀλιγώτερος θὰ ἦτο καλλίτερον. Δυστυχῶς ἢ εὐτυχῶς δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως καθαρῆς αἰσθητικῆς οἱ ἰνδιαφερόμενοι ἐφρόντισαν νὰ μᾶς ἀπαλλάξουν τοῦ χροσσοῦ αὐτοῦ, πλὴν ἄντις τὸ μέρος αὐτοῦ τοῦ τεμπλίου (ὡς μᾶς ἐπληροφόρησαν) μὲ ποιῶσαν, μὴ γνωρίζοντες ὅτι καταστρέφουν πολύτιμα πράγματα διὰ τὴν πόλιν μας.

Διότι ὄσον καὶ ἂν θέλωμεν νὰ φανῶμεν αὐστηροὶ προκειμένου περὶ τοιούτων ἔργων, καὶ τοῦτο σεβόμενοι τὴν ἡν ἐλάβομεν ἐντολήν, καθιστῶμεν γνωστὸν εἰς τοὺς κυρίους αὐτοὺς ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ἀντικατασταθοῦν τοιαῦτα ἔργα σήμερον διὰ τὴν ἔλλειψιν χρημάτων ἄλ-

λάς ἀναπαραστάσεις ἀντὶ τῶν ὀραίων αὐτῶν συμβόλων.

Ο ΑΜΒΩΝ

Ἡ αὐτὴ λεπτομέρεια, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐδῶ τὸ σχῆμα εἶναι κατὰ τι ἑλλιπές. Καλλίτερος ὅμως τοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Καὶ ἐδῶ δυστυχῶς δύναται νὰ εἴπη τις ὅτι δὲν ἀντιπροσωπεύεται ἡ ὀραία αὕτη τέχνη Πληθώρα εἰκόνων, ἀλλὰ καμμία ἀξία προσοχῆς. Ἐπὶ τοῦ τεμπλίου σώζονται τὰ ἔχνη μιᾶς εἰκόνας ἐπιχρύσου περιστάσης τὸν ἅγιον Νικόλαον, ἀλλ' ἡ ποτάσσα ἀφῆκε τὰ ἔχνη μόνον ἐνός καλοῦ σχεδίου καὶ τίποτε περισσότερον. Εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τῶν παρεκκλησιῶν ἀνακαλύπτομεν μίαν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Ἀγουστιανοῦ μὲ πολλὴν λεπτομέρειαν, ἀρκετὴν ἁρμονίαν χρωμάτων καὶ ὕφος βυζαντινόν, προδίδουσαν τὴν ἐπιμονὴν καὶ θέλησιν τοῦ τεχνίτου εἰς τὸ ἔργον τοῦ Φέρεϊ τὴν ὑπογραφήν "Νικόλαος Γεννάδιος, μαθητὴς Φραγκίσκου Δεσσύπη, ζωγράφου τῆ 1862". Ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ εὐρισκόμεθα πρὸ εἰκόνας ὁμοίας μὲ ἐκείνην τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τοιχογραφίας ἐννοεῖται, μὲ περισσύτερα τῆς ἄλλης πρόσωπα. Εἰς πολλὰ μέρη ἀπαντᾷ κανεὶς τὸν ἴδιον ζωγράφον, δηλαδὴ εἰς τὸ χρῶμα καὶ τὴν αἴγλην, ἀλλ' ἑλλιπῆ εἰς τὸ σχέδιον. Εἰς ἓνα μέρος αἰσθητικῆς ὁ ζωγράφος στέκει ὕψηλά. Εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰψίστου, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ καλλιτέχνης ἀπετύπωσεν ὄλην τὴν ἐπιβλητικότητα τῆς ἡρεμίας καὶ τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐδῶ δὲν ἀπαντᾷται πουθενὰ ἡ ὑπογραφή τοῦ ζωγράφου. Δυστυχῶς ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς ζωγράφους δὲν ἀντιπροσωπεύεται κανεὶς, ἐξαιρέσει τοῦ κ. Γ. Σιταρᾶ. Ἀλλὰ δὲν θέλομεν ἐξ αὐτοῦ νὰ κρίνωμεν τὸν τεχνίτην, γνωρίζοντες ὅτι ἄλλου εἰργάστη περισσότερον, τοῦθ' ὅπερ μᾶς ὑποχρεοῖ ἀργότερον νὰ κρίνωμεν περὶ τοῦτου ἐκτενῆ μνείαν.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΚΟΤΖΑΜΑΝΗΣ

(Καλλιτέχνης—Γλύπτης)